

A BALATON VIDÉKÉNEK BARLANGJAI.

Két képpel.

Irta: Margittay Rikárd dr.

A Balaton környéke számos más látnivaló mellett különböző, részben alig ismert barlangok egész sorával is rendelkezik; ezek sok érdekességet nyújtanak az őket felkereső tájjárók részére. Ezeket a barlangokat négy főcsoportba oszthatjuk be: egyik a kenesei és aligai partfő mellett, valaha emberi lakásokul is szolgált, löszbe vájt „likak“ (ez a barlangok neve a Balatonvidéken), második a somogyi dombvidéken, a déli parttól néhány kilométerre levő ugyancsak löszbe vájt „betyárbarlangok“ s régi földvárak gabonavermei, harmadik a balatonfüredi és tihanyi mészkőben, illetőleg bazalttufában található üregek, végül a keszthelyi hegység dolomitjában képződött barlangok.

A keleti Balatonfő barlangjai közül legnevezetesebbek a kenesei „tatárlikak“. A Balaton-parton Keneséről Füzfő felé haladva a műúton, a meredek partoldalon egész sor barlang nyílása látható. Részben egymás mellett, részben egymás fölött 9 ilyen barlang van s az alsókba be is lehet menni. Részletesen **Jankó János** írta le őket „A Balatonmelléki lakosság néprajza“ c. művében, miután a kenesei, tragikus véget ért **Soós Lajos** költővel, akinek emlékbobeliszkje ma éppen a barlangok fölött áll a hegytetőn, e likakat 40 év előtt alaposan átkutatta. Szerinte nem valószínű, hogy a tatár- vagy török időkben a lakosság odamenekült volna, mert a barlangok ehhez nem elég tágasak, ellenben írásbeli adatok vannak arról, hogy már 1676 óta egyes családok csakugyan laktak a likakban. A kincskeresők ott persze hiába kutatnának az állítólagos arany-, ezüst után, azonban számos állati csontmaradvány, emberi berendezések nyomai mutatják, hogy még 50—60 év előtt is voltak lakóik. A partoldal legmagasabb részén lévő likakat ma azért nem lehet megközelíteni, mert a lankás hegyoldal leomlott a vízmosás következtében (besuvadt) s így az üregvájók mindig lejjebb-lejjebb voltak kénytelenek újabb üregeket készíteni, ha bizonyos okból a faluban való tartózkodásukat — nem találták tanácsosnak . . . — Ehhez hasonló „troglodyta“ lakás volt az aligai völgy torkolatában az ú. n. Simon-lik, melyről a 90-es években sokat írtak a lapok. Ebben lakott ugyanis 1849-től 1896-ig egy **Simon István** nevű halász, aki rendes szoba-konyhás lakást vájt a löszfalba, előtte kis omladék terasszal. Ez azonban időközben szintén leomlott s így e valaha szép kilátásáról is nevezetes érdekesség ma már nem mutatja a hajdankori barlanglakók mi-kénti berendezését.

A somogyi Balatonpart közeli dombvidéken ismét érdekes barlangot kereshetünk fel. Egyik a csipkeiparáról nevezetes Balatonendréd község (Zamárditól 5—6 km-re délre) melletti Dudahegyen lévő Barátlyuk. A község északi részén húzódó mély szakadékos út jobboldalán kb. 10 m. magasságban van a barlang nyílása, melyben a hagyomány szerint szintén a török időkben talált menedéket a lakosság. Nyílásán csak lehajolva lehet bejutni, s akkor egy előcsarnokban találja magát az ember, melytől jobbra-balra további üregekbe vezető járatok láthatók. Ma e járatok be vannak omolva, de mint nekem mondták, jó néhány év előtt egy **Jámbor Lajos** nevű

A balatonendrédi Barátlyuk (bal) és a ságvári Betyár-barlang (jobb) bejárata. Dr. Margittay R. felvételei.

tanító kötélekkel és lámpával behatolt az akkor még járható baloldali folyosóba s abban több kilométert haladva a Zamárditól nyugatra fekvő Szántódi pusztán ért ki. Még egy ilyen nagyobb „török” barlang van az ide közel eső ságvári Likas dombnak oldalán. Erről azt hallottam, hogy 36 szobából áll, egyesekben a kőből faragott asztalok és padok még meg vannak s a bejárat felett IV. Béla címere látható. A gyönyörű, sokezer holdas erdőségben az erdész segítségével csakugyan megtaláltam a barlangot; ugyancsak szűk nyílású üregén be is másztunk s a villamos zseblámpák fényében láttuk, hogy nem 36, hanem 9 üregből áll s egymással nyílásokkal

vannak összekötve. Egyikben tényleg kőócák állanak köröskörül a fal mellett, ez valami tanácskozó helyiség lehetett. Megtaláltuk a címet is, de ez nem IV. Béla, hanem a 80-as évek jellegzetes koronás címere volt. Az erdész szerint **Patkó Pista** híres somogyi bertyár bandájának volt búvóhelye. Az érdekes hely az odavezető út lájképi szépségei miatt is igen ajánlatos a felkeresésre.

A Balatonkiliti mögött fekvő Börevár maradványainál található földalatti üregek, úgyszintén a Bábonymegyertől északra eső Kásivár romjainál lévők is bizonyára gabonavermek lehetnek, de nincs még felderítve, nem voltak-e szintén olyan alagutakkal összekötve, melyek a Balatonparti más földvárakkal létesítettek kapcsolatot. A somogyi parton nyaraló tájjárók részére minden esetre kellemes és nem mindennapi érdekességű kirándulást jelent e könnyen megközelíthető titokzatos helyek felkeresése.

A Balaton zalai partján Balatonfürednek nevezetessége a már 1894-ben **Kéry Gábor** ottani asztalosmester által felfedezett, de csak 1934-ben **Kadic Ottokár dr.** által feltárt Lóczy-barlang, mely az ottani Kékvölgy baloldalán a Tamáshegy aljában van, kb. 1 km. távolságban a községtől. A róm. kat. templomnál az arácsi útra térve a Vörös-féle malom előtt a köfajtőig haladva lehet odaérni. Az L alakú, mintegy 120 m. hosszú, 2—5 m. magas barlang több tereméből és folyosóból, s részben még máig nem átkutatott oldal-folyosókból áll. Őskori nyomok nincsenek benne, mert felszíni nyílása nem volt, ellenben a mennyezeten igen szép körözsák láthatók. E ma még elég ismeretlen barlang megfelelő kiépítéssel egyik legvonzóbb látványossága lehetne a Balatonvidéknek, annál is inkább, minthogy egyik legforgalmasabb fürdőhely közvetlen közelében van.

A Füreddel szomszédos Tihanyi félsziget barlangjai már sokkal inkább ismereteseek. Ezek az ú. n. „barátlakások”; részletes leírását **Cholnoky Jenő** Tihany c. könyvében találhatjuk (Balatoni Társaság könyvtára, I. kötet). Négy csoportban állnak e XI. századbeli, mesterségesen a bazalttufába vájt remete-barlangok, melyek Árpád-házi királyaink bizánci kapcsolatai folytán idetelepített görögkeleti szerzetesek lakásai voltak, a Krim félszigeten ma is meglévő régi szikla-kolostorokhoz hasonlóan. Egyikben-másikban az ablakok, oltár, ikonfal nyoma is megvan s éppen most folynak a munkálatok e rendkívül érdekes középkori kulturamaradványok helyreállítására, **Cholnoky Jenő** egy. tanár tervei alapján s az ő kezdeményezése folytán. E remete-barlangok a kikötőtől jobb felé haladva vannak a Balatonfüred felé tekintő hegyoldalon, kb. 25 percnyi távolságban, egy ösvény mentén, igen szép kilátással. E barlangcsoporttól délre két különálló barlang van, az ú. n. „Leánylakás”, melyben a múlt században állítólag egy **Keszi Ferenc** nevű ember lakott eszelős leányával, de valószínűleg e barlang régen szintén a kolostorhoz tartozott.

E tihanyi nevezetességgel kapcsolatban közlöm azt az értesülésemet, hogy az ugyancsak Tihanyban lévő egyik geyzirkúp az ú. n. „Aranyház“ köveinek építési célra való (sajnálatos) kifejtése alkalmával kb. 7—8 év előtt egy robbantás nyomán barlangra akadtak a munkások, mely nemcsak befelé terjedt, de előreszéből több oldalnyosó is kiágazott. Nehogy azonban ember, állat beleessék, az üreget nagy kövek odahengerítésével betömték és e barlang mai napig sincs még felkutatva. Ugyancsak a Tihanyi félsziget déli szélén, a Cserhegyen, mely az Aranyháztól 700—800 m-re van, szántás közben egy Horváth nevű ottani gazda fedezett fel barlangnyílást. Az apát-sági uradalom intézőjének fia hosszú kötéllel leereszkedett az üregbe, azonban szilárd talajra nem talált, s kiáltása messze terjedő visszhangzással járt, amiből nagy terjedemű barlang ottrejtőzésére lehetett következtetni. A barlang nyílására itt is vastag gerendákat fektettek, azt ismét behányták földdel, úgy hogy ez a barlang, mely talán az előbbivel is összefüggésben van, szintén még felkutatásra vár. Az úgy nagy idegenforgalmi jelentőségére való tekintettel lépéseket kellene tenni e két üreg feltárása, illetőleg kikutatása iránt!

Végül még felsorolhatjuk a Keszthelyi hegységben több helyen található ú. n. „vadlánlik“ nevű barlangokat. Ezek között a legismertebb a Keszthely melletti Gyenesdiás nyaraló teleptől kb. 35 percre levő Vadleány barlang“, amelyen látszik, hogy természetes dolomit-üreg, de valamikor emberkéz tágította bővebbre. Ilyen vadlánlik elnevezésű sziklaüreg van még a vindornyaszállósi Kovács-hegyen, a váromjáról nevezetes Rezi község határában és a Zsidi medencében fekvő Vállus község dolomithegyében, de hogy milyen vadleányokról (?) nyerték mindezek az üregek nevüket, ma már nem állapítható meg. Valamennyinek fekvése azonban igen szép és érdekes s alkalomadtán való felkeresésük minden tájjárónak ajánlható. Ugyancsak a keszthelyi dolomitvidék barlangrendszeréhez tartozik a cserszegtomaji Szt. Anna kápolnától pár lépésnyire eső ú. n. Kútbarlang is, amelyet 1930-ban kútásás közben fedezett fel Tóth Lajos ottani gazdálkodó. E barlang nincs még teljesen feltárva s eddig 3 terem-szerű helyisége ismeretes, ezek mérete mintegy 9x5 m. A járatokat karsztvíz moshatta ki; bennük leletek nem fordultak elő. A Balatonyörök közelében lévő Feketehegy alján szintén van egy barlang, az ú. n. Szobakő. Ez egyetlen helyiségből áll, melynek alapterülete kb. 7x3 m., magassága pedig 7—8 m.

Bár kissé távol esik a Balatontól, de azért felemlíthetjük, mint a környék egyik legnevezetesebb természeti érdekességét, a Tapolcai tavasbarlangot. Ezt ugyancsak kútásás közben fedezte fel 1906-ban Tóth Pál pékmester. A barlangot 1912-ben mérte fel Kadie Ottokár dr. Két legnagyobb termét Lóczy Lajos-ról és Darányi Ignác-ról nevezték el. A barlang magassága 6—7 m. s ugyanilyen mély a benne lévő öt tó is, melyet alulról és felülről színes villanylámpák világítanak meg. Egy különleges, apró halfajta, a fürge cselle él millió

számban az egyenletesen 18°-os langyos vízben. A Kisfaludy Sándor-utcából 74 lépcsőfokon megyünk le a barlangba, mely a város alatt (kórház) kerül el, s valószínűleg a közeli szénbányákkal is összefüggésben van, mert azok bányavizével apad, vagy dagad. A malomtó vizének mesterséges duzzasztása szintén emeli a barlangi tavak vízszintjét. A barlang szarmata mészkőben karsztvíz kimosása által keletkezett, aminek nyoma a mennyezetten tisztán látható. Újabb megállapítások szerint a tavasbarlang alatt kb. 20 m. mélységben, egy második földalatti üreg kerül el.

Végezetül még egy kis felfedező feladatot szeretnék a tátikai várromokat esetleg felkereső olvasóink figyelmébe ajánlani. Ugyanis az 1848-ban megjelent **Szerelmey**-féle „Balaton albuma” c. könyv **Tátika** romjairól szólva, azt írja, hogy „a várhegy oldalában járhatatlan mélységű barlang van, amelyből vízforrás fakad.” E kissé romantikusan hangzó mondat majdnem szóról-szóra megtalálható az 1878-ban megjelent **Jalovics**-féle Balatonfüredi útmutatóban, az 1889. évi **Sziklay**-féle Kalauzban, valamint az 1909. évi **Szemlér**-féle balatoni Kalauzban, ami azt a látszatot kelti, mintha a szerzők a közös forrásból írták volna ki e passzust, anélkül, hogy valóságáról meggyőződtek volna. E gyanút ama tény teszi valószínűbbé, hogy a **Doriyay**-féle alapos és részletes balatoni Kalauz ilyen barlangról Tátikával kapcsolatban nem tesz említést. Minthogy saját tapasztalatomból e kérdést eldönteni nem tudom, érdekesnek tartanám, ha egyik kedves olvasóink a helyszínen a dolognak utánajárna, megállapítaná, hogy tényleg létezik-e ott a „járhatatlan mélységű barlang” és forrása, vagy sem?

BARLANGKUTATÁS A SZILICEI FENNSIKON.

Irta: **Szenes János.**

A Budapesti Egyetemi Túrta-Egyesület Barlangkutató Szakosztálya az 1942. évben ismét útnak indította hagyományos nyári barlangkutató expedícióját klasszikus munkaterületére, a Gömör-Tornai karsztfennsík vidékére. Expedíciónk augusztus 15-én indult el **Bertalan Károly** vezetésével, **Kézdi Ferenc**, **Glöckner Károly** és szerző részvételével. Tervszerint háromhetes kutatásunk során kizárólag a Szilicei jegesbarlanggal kellett volna foglalkoznunk, ez a vidék azonban oly sok barlangot és zsombolyt rejt magában, hogy a jegesbarlangra szánt időnköt kénytelenek voltunk mindössze tíz napra korlátozni, hogy időnk jusson a mellékelt térképen bejelölt barlangok kutatására és felmérésére.

A Szilicei jegesbarlang a falutól DDNy-ra, mintegy 1.5 km-re, mély dolinák között fekszik. Nyílása hatalmas terem beszakadása következtében keletkezett; a bejárat előterében össze-vissza hányt

DIE HÖHLEN DER UMGEBUNG DES BALATONSEES

Von Dr. Richard Margittay.

Die Höhlen der Umgebung des Balatonsees sind einesteils künstliche Höhlungen im Löss und Basalttuff, andererseits natürliche Bildungen im Kalkstein. Von den letzteren soll in erster Linie die in der Gemarkung des Badeortes Balatonfüred liegende **Lóczyhöhle** erwähnt werden. Diese, vom Prof. Dr. O. Kadic im Jahre 1934 erschlossene Höhle, befindet sich 1 km weit vom Badeort, an der linken Seite des Kékítales, unter dem Tamásberg. Die 120 m lange und 2—5 m hohe, aus mehreren Hallen und Gängen bestehende Höhle hat in der Nähe eines vielbesuchten Badeortes in fremdenverkehrlicher Beziehung eine gewisse Bedeutung.

Die zweite wichtige Höhle der Umgebung des Balatonsees ist die **Tapolcaer Höhle**. Der in der Kisfaludygasse sich befindende Eingang führt durch 74 Treppen in die Tiefe der aus mehreren Hallen und Gängen bestehenden Höhle. Ein Teli dieser Hohlräume ist mit Karstwasser erfüllt. Die Höhle ist in fremdenverkehrlicher Richtung geordnet und befindet sich unter der Leitung der Ungarischen Speläologischen Gesellschaft.

HÖHLENFORSCHUNG AM SZILICEER KARSTPLATEAU.

Von Johann Szenes.

Die Höhlenforschende Fachsektion des Budapester Universitäts-Touristen-Vereines veranstaltete unter der Führung von **Karl Bertalan** systematische Höhlenforschungen im klassischen Gömör-Tornaer Karstgebiet. Von mehreren untersuchten Höhlen und Schächte erwähne ich hier bloss jene Ergebnisse, die wir in der Sziliceer Eishöhle und in der Mészhegyer Höhle erreicht haben.

Die **Sziliceer Eishöhle** wurde diesmal genau vermessen und auf Grund der gewonnenen Zahlen der Grundriss und mehrere Profile gezeichnet. Der eine Teil der Expedition untersuchte den tiefsten Abschnitt der Höhle, wo er einen Bach entdeckte. Nach der Überwältigung eines Siphons, konnten wir eine kurze Strecke weiter den Wasserlauf verfolgen und kamen endlich zu einem tobenden Wasserfall.

Die **Mészhegyer Höhle** war die zweite Stelle, wo wir geforscht haben. Auch diese prachtvolle Tropfsteinhöhle wurde zuerst vermessen und dann drangen wir dem Wasserlauf entgegen in die Höhle, so weit dies möglich war. Das Becken des Bahes war abwechselnd bald trocken, bald mit Wasser gefüllt. Der Höhlengang endete mit einem grünlichblauen, tiefen Teich, der das weitere Eindringen verhinderte.